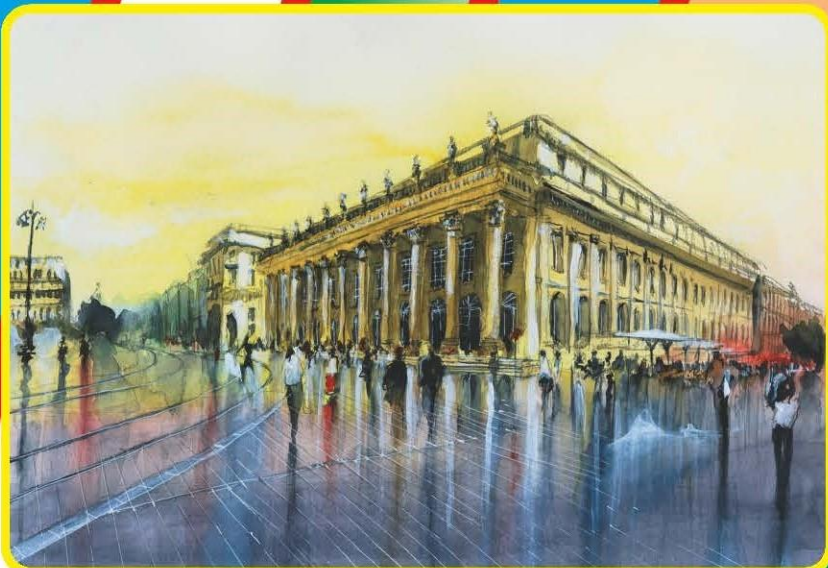

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

илимий-методикалық журнал № 3/2

Нөкис - 2021

МУГАЛЛИМ ХАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҮ

ISSN 2181-7138

№ 3/2 2021 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Өсербай ӨЛЕҮОВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Кеңесбай ДАУЛЕТЯРОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Батырбек КАИПБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Гулмира КАРЛЫБАЕВА
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Зухра СЕИТОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Ризамат ШОДИЕВ
Ойбахор ШАМИЕВА
Бекзод ХОДЖАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Гулрухсор ЭРТАШЕВА

Шөлкемлестириўшилер:

**Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириў
Министрлиги, ӨЗПИИИ
Қарақалпақстан филиалы**

Өзбекстан Республикасы

**Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды**

**Қарақалпақстан Баспа сөз хәм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гуўалық
берилген.**

**Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00**

**e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz**

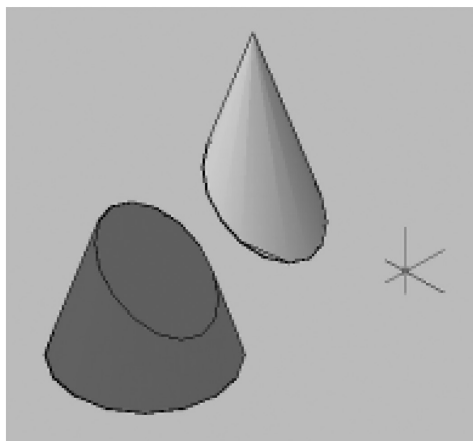
Журналға келген мақалаларға жуўан қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Мугаллим хәм үзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлұматларға автор жуўапкер.

МАЗМУНЫ

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ, ТАСВИРИЙ САНЪАТ

Ҳожиёв Р. Б., Норбоева Д.О. Ёшлар ижтимоий фаоллигини ривожлантириш концепциялари	4
Ismatov U.Sh. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini turli grafik materiallarda ishlashga o'rgatish (tempera bo'yog'i misolida)	12
Berdiyev O. Tasviriy san'at va chizmachilik darslarida o'quvchilar duch keladigan ayrim masalalarning amaliy faoliyatdagi yechimlari	15
Baymetov B.B., Xamroqulova M. Talabalarni boshshaklini tasvirlashga o'rgatishda konstruktiv qurilish qonuniyatlaridan foydalanish texnologiyalari	18
Abduxamidov S.M., Shadiyev A.Ya. Sog'lom turmush tarzini shakllantirishda jismoniy tarbiya va sportning bugungi kundagi o'rni	22
Ismatov U.Sh. Rangtasvir mashg'ulotlarida maishiy janrning ifodalanishi	25
Марасулова И.М., Зулфияев Р.Н. Ўқувчилар таълим-тарбияси жараёнида тасвирий санъат ўқитувчисининг ўрни	28
Абдуллаева Г.С. Формирование ключевых компетенций у студентов с особыми образовательными потребностями через применение ИКТ	31
Мухитдинова М.С. Нуткида оғир нуксон бор болалар билан коррекцион-ривожлантирувчи ишларни олиб боришда мусика машгулотларининг имкониятлари	35
Султанов Х.Э., Марасулова И.М., Юнусова К.Х. Педагогик инновацион кластери: Чирчиқ тажрибасининг илк натижалари	37
Султанов Х.Э., Махмудов М.Ж. Ўқувчиларни тасвирий санъат фанига қизиқтиришдаги ўқитувчининг маъсулияти	42
Каюмов Х. А., Ко'киев В.В. Quruvchi muhandislarni tayyorlashda muhandislik grafikasi ta'limini kompyuter texnologiyasi bilan integrasiyalash	46
Махмудова М.Т. Развитие музыкальной тематики и ее актуальность в изобразительном искусстве Узбекистана	48
Марасулова И. М. Эстетическое воспитание молодежи для общества	52
Sobirov S.T. Bolalar uchun nashrlarda illyustratsiyalarning vazifalari	54
Sobirov S. T. Talabalarda yuksak axloq, kasbga sadoqat kabi insoniy fazilatlarini shakllantirish va ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirishda to'garaklarning o'rni	59
Муратов Х. Х. Ўқув жараёнида мустақил таълимни ташкил этиш ва бошқаришнинг долзарблиги	61
Атаханова С.О. Масофали ўқитиш технологиясининг чизмачиликни ўқитишдаги амалий аҳамияти	65
Атаханова С.О. Чизмачилик фани бўйича ўқувчиларнинг билиш фаолиятини фаоллаштиришда муаммоли таълим технологиясидан фойдаланиш омиллари	69
Султанов Х.Э. Таълим муассасалари ҳамкорлигининг кластерли моделини ташкил этиш	73
Ко'киев В.В. Yordanchi proyeksiyalash usulidan foydalanib yaqqol tasvir qurish	76
Махмудова М.Т. Влияние музыки на изобразительного искусства	81
Махмудова М.Т. Роль и значение музыки в воссоздании изображения	85
Ко'киев В. В., Mahmudov M. J. Ijodkorlikni rivojlantirish chizama geometriya fani misolida	88
Ко'киев В. В., Qozoqboyeva D. T. Yordamchi proyeksiyalash usuli orqali yechiladigan masalalar	91

Jumayev I.O. Chizmalarni AutoCAD dasturida chizishda dasturning mavjud murakkabliklarini qo'lda chizishga moslashtirish (o'rgatish) usullari	94
Jumayev I.O. Muhandislik grafikasi fanlarida uch o'lchamli fazoni Auto CAD dasturidan foydalanib qo'llash usullari va ahamiyati	99
Xalimov M., Bekqulov Q. Chizmachilik fanini o'qitishda interaktiv metodlarni qo'llash zaruriyati	102
Bekqulov Q.Sh. O'quvchilar yo'l qo'yadigan tipik xatolarni tizimga solish va prognoz qilish oldini olish choralari	105
Bekqulov Q.Sh., To'laganova H. Muhandislik grafikasi fanlarida talabalar chizma bajarishda yo'l qo'yadigan tipik xatolar	107
Bekqulov Q.Sh., To'laganova H. Chizmachilik fanidan o'quvchilarning fazoviy tasavvurini oshirishda tugallanmagan chizmalardan foydalanish	111
Bekqulov Q.Sh., Boizaqova Sh.A. Muhandislik grafikasi fanlarini boshqa fanlar bilan bog'liqligi	113
Boizaqova Sh.A., Bekqulov Q.Sh. Ko'rinishlar mavzusini tushuntrishda detal modelini o'ziga qarab o'rganishning ahamiyati	117
Анкабаев Р. Т. Тасвирий саънатда машгулотларида иллюстрация ўргатишнинг аҳамияти	120
Бахриев И.С. Бўлажак тасвирий санъат ўқитувчиларини касбий тайёрлашда композиция фанининг назарий асослари	122
Атажанова Р. Р. Возможности уроков изобразительного искусства в развитии творческих способностей младших школьников	126
Бахриев И.С. Бўлажак тасвирий санъат ўқитувчиларини касбий тайёрлашда композиция фанини ўқитилишининг амалиётдаги ҳолатини ўрганиш	128
Xalimov M. Chizmachilik fanini o'qitishda interaktiv metodlarni qo'llash zaruriyati	133
Achilov N. N. AutoCAD dasturi yordamida talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish yaqqol tasvirlarni bajarish asosida	136
Анкабаев Р.Т., Миржалилов М. Б. Тасвирий саънатда машгулотларида миниатюрани ранг тасвирини ўргатишнинг аҳамияти	141
Achilov N. N. Ko'rgazmali qurollardan foydalangan holda talabalarda ijodiy qobiliyat va dars samaradorligini oshirish yo'llari	145
Saydaliyev S.S., Nig'manov B.V., Achilov N.N. Arxitekturada inson va fazo	149
Ҳожиёв Р. Б. Норбоева Д.О. Ёшларнинг ижтимоий қатлам сифатида мавжудлигининг онтологик асоси	155

12-rasm

Huddi shu tartibda konusni har xil xolatlar orqali kesib o'quvchilarga ikkinchi tartibli egri chiziqlarni hosil bo'lishini osonlikcha tushuntirishga muvaffaq bo'lamiz.

Adabiyotlar:

1. T. Rixsiboyev. Kompyuter grafikasi. Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti. Toshkent - 2006y
2. Q. J. Xolliyev. AutoCAD. "Muharrir nashriyoti". Toshkent 2009y.
3. I. T. Rahmonov. Chizmachilikdan didaktik o'yinlar. Toshkent. 1992y.
4. A. Ashirboyev. Chizmachilik. Kasb –hunar kollejlari uchun. Toshkent "Yangi nashr" -2012.
5. I. Rahmonov, A. Valiyev. Chizmachilik. (Chizmachilik fanidan konstruksiyalash asoslari). "Voris nashriyoti". Toshkent-2011.
6. Chizmachilik darslarida AutoCAD dasturi yordamida chizmalarni bjarish (o'quv-uslubiy qo'llanma). Toshkent-2009.
7. I. Rahmonov, A. Valiyev. B. Valiyev, S. Saidaliyev, F. Rasulova, D. Dadaboyeva, S. Mardov. Chizmachilikni o'qitishda pedagogik texnologiyalar.

РЕЗЮМЕ

Maqolada Chizmachilik darslarini AutoCAD dasturida o'tish jarayonida kelib chiqadigan yutuq va kamchiliklari. Ba'zi bir mavzularni kompyuter dasturlaridan foydalanib chizish va qo'lda chizilish jarayonini qiyosiy taxlili keltirilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье обсуждаются преимущества и недостатки уроков рисования в AutoCAD. Дан сравнительный анализ процесса рисования и рисования вручную некоторых предметов с помощью компьютерных программ.

SUMMARY

This article discusses the advantages and disadvantages of drawing lessons in AutoCAD. A comparative analysis of the process of drawing and drawing by hand of some objects with the help of computer programs is given.

MUHANDISLIK GRAFIKASI FANLARIDA UCH O'LCHAMLI FAZONI AUTO CAD DASTURIDAN FOYDALANIB QO'LLASH USULLARI VA AHAMIYATI

Jumayev I.O.

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: detal, metod, konstruktiv, gabarit, o'yi,q, texnik, yaqqol, ko'nikma, tekislik, to'g'ri chiziq, shakl, nuqta.

Ключевые слова: деталь, метод, конструктив, размер, паз, технический, очевидный, мастерство, плоскость, прямая, форма, точка.

Key words: detail, method, construct, size, groove, technical, obvious, skill, plane, straight line, shape, point.

Chizmachilik darslari uchun AutoCAD dasturining avfzalliklari, qulayliklari hamda o'ziga xos kamchiliklarini hisobga olgan holda AutoCAD dasturining uch o'lchamli imkoniyatlarini chizmachilik fanining proyeksion chizmachilik bo'limida quyidagi metodni qo'llash orqali uning ahamiyatini ko'rib chiqamiz.

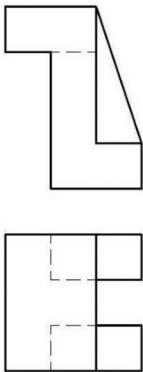
Tayyor chizmaga qarab huddi ta'rifi yozilgandek detal haqida batafsil ma'lumot olishga harakat qilinadi. Detalning chizmasini sinchiklab ko'rgan sari u haqida yana ham to'liqroq tasavvur hosil qilinadi. Chizmani o'qish jarayoni chizmachilikni yaxshi o'rganishga yordam beradi. Fazoviy tasavvurni yaxshi o'stirishga va chizmalardagi barcha shartliliklarni to'liqroq o'zlashtirishga imkon yaratadi va o'quvchining chizmani tez o'qiy olish qobiliyatini o'stiradi.

Umuman chizmalarni o'qish – chizmada tasvirlangan detalning shaklini to'liq tasavvur qilishga va uning konstruktiv xususiyatlarini aniqlashga, chizmaga qo'yilgan hamma o'lchamlarni o'qishga, ular detalning qaysi qismiga doirligini aniqlashga o'rganishdir. Bulardan tashqari chizmani o'qish natijasida detalning nomi, u qanday materialdan tayyorlanganligini va chizmaning mashtabini aniqlab olishga yordam beradi.

Chizmani o'qishda eng qiyin tomoni tasvirlangan detalning umumiy shaklini tasavvur qilishdir. Buning uchun mumkin qadar ko'proq chizmalarni tahlil qilishga o'rganish kerak.

Ko'pincha detallar ikkita ko'rinishda chiziladi. Bunday chizmalarni o'qish uchun chizmada tasvirlangan detalning yaqqol tasvirini chizish yoki uning uchinchi ko'rinishini yasash yo'li bilan amalga oshiriladi.

Detalning berilgan ikkita ko'rinishga asoslanib, uchinchi ko'rinishini aniqlash. Quyida (1-rasm) detalning ikki ko'rinishi grafik topshiriq sifatida variant ko'rsatilgan. O'quvchilardan uning ikkita ko'rinishi asosida uchinchi ko'rinishi topilishi talab etilmoqda. Kuzatishlar natijasida shunga amin bo'ldimki o'quvchilarga berilgan ushbu variant vazifa qilinib berilganida, o'quvchilar vazifani bajarishga ancha qiyinalishdi, ba'zilar esa umuman vazifani oxirigacha ishlab bera olmadilar. Shuning natijasida bizdan o'quvchilarga to'g'ri yo'nalish berish, uni ishlash yo'li haqida

1-rasm

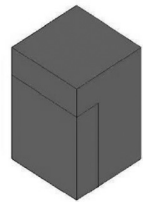
eng maqbul yechimni ko'rib chiqish zarurligi talab etiladi. Bunda masalani umumiydan xususiyga qarab olib borish ma'qul yo'l deb hisobladim.

Buning uchun birinchi navbatda detalning ikki ko'rinishida uning gabarit o'lchamlari asosida ya'ni balandligi, uzunligi va eni asosida butun prizma qurib olinadi. Shundan so'ng shu ikki ko'rinishi asosida detalning pastki tarafining o'ng tomonidan o'lchamlari asosida prizma qirqib olinadi.

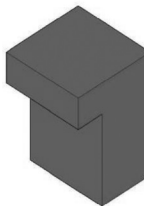
Keyingi navbatda uning o'rtasidan o'tgan o'yi o'yib olinadi. Ish oxirigacha shu tartibda boradi. Oxirgi natija shunga olib keladiki detalning uchinchi ko'rinishi xatosiz aniq xosil bo'ladi

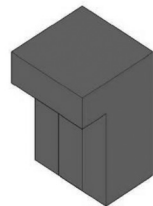
1-bosqich

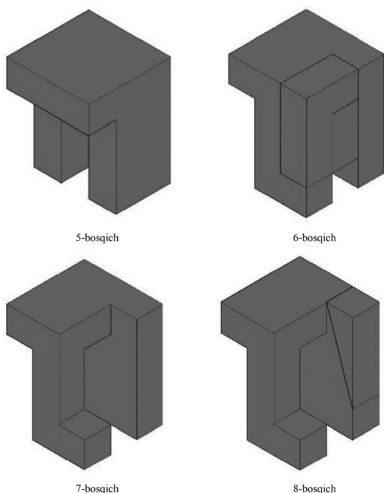
2-bosqich

3-bosqich

4-bosqich

Detalning yaqqol tasviri

Detalning berilgan ikki ko'rinishi asosida uning yetishmovchi uchinchi ko'rinishini topishning bunday usuli, ya'ni umumiydan xususiyligiga qarab borish o'quvchining shunday grafik amallarni bajarish jarayonida oldida paydo bo'ladigan muammoni bemaol mustaqil yecha olishiga olib keladi. Budan tashqari masalaning yechimi to'g'riligining darajasi avvalgidan ko'ra yuqoriroq va aniqroqdir.

Adabiyotlar:

1. T. Rixsiboyev. Kompyuter grafikasi. Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti. Toshkent - 2006y
2. Q. J. Xolliyev. AutoCAD. "Muharrir nashriyoti". Toshkent 2009y.
3. Pulat Adilov, PhD, associate professor; IsroilJumaev, Master student, Tashkent State Pedagogical University. New View to Executing Sketch and Technical Drawing. Eastern European Scientific Journal (ISSN 2199-7977) Journal 102-104-betlar.
4. Bekqulov Q, Ko'kiyev B, Achilov N, Jumayev I. Methods of developing creative abilities in children. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. 8 No. 10, 2020 Part II ISSN 2056-5852.
5. I. Rhamonov, A. Valiyev. Chizmachilik. (Chizmachilik fanidan konstruksiyalash asoslari). "Voriz nashriyoti". Toshkent-2011.
6. Chizmachilik darslarida AutoCAD dasturi yordamida chizmalarni bajarish (o'quv-uslubiy qo'llanma). Toshkent-2009.
7. M. K. Xalimov. Muhandislik grafikasini o'qitish metodikasi (o'quv doskasida foydalanish) Toshkent- 2011.
8. Jumayev I.O. Chizmachilik darslarida autocad dasturidan foydalanishning yutuq va kamchiliklari tahlili. Maktab va Hayot Maxsus son № 27-8 betlar.
9. Jumayev I.O. The conveniences of teaching using autocad software Экономика и социум.-2020.- №10(77) (дата публикации: .10.2020).
10. Ш.К. Муродов Низомий номидаги ТДПУ профессори, И.О. Жумаев Низомий номидаги ТДПУ магистранти. Лойihalash ishlarida kuppelklarlarni yrganihsa bulgan zaruriyat haqida. Farqona davlat universiteti "tasviriy san'at va musika faniyukituvchilarni tayyorlashning dolzarb muammolari" mavzusida respublika ilmiy - amaliy anjumani materiallari 26-29-betlar.

РЕЗЮМЕ

Maqolada muhandislik grafikasi fanlarini uch o'lchamli fazoda AutoCAD dasturidan foydalanib o'tish jarayonida kelib chiqadigan muammolarning qisqacha yechimi keltirilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье дается краткое решение проблем, возникающих при переходе инженерной графики науки в трехмерное пространство с помощью AutoCAD.

SUMMARY

The article provides a brief solution to the problems arising in the transition of engineering graphics of science to three-dimensional space using AutoCAD.

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Өзбекстан педагогикалық
илим-изертлеў институтының Ж. Орынбаев атындағы Қарақалпақстан
филиалы

**«МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ
БИЛИМЛЕНДИРИЎ» № 3-2**
Нөкис — 2021

Басып шығыўға жуўапкер:

А. Тилегенов

Баспаға таярлаған:

А. Тилегенов, Н. Абдукаримов

Оригинал-макеттен басыўға рухсат етилди 12.03.2021. Форматы 60x84^{1/16}

«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.

Шэрти б.т. Нашр. т. Нусқасы 2000. Буйыртпа №

«NISO POLIGRAF» ШК босмахонасида босилди.

Тошкент ш., Ҳ. Бойқаро, 51

